

چەند شینوارەك ژ گوندی كیسته

ب: ئمسان یاسین

کیسته یان کویتستان یان دی بیژنی بههشتهکا سیربهند چونکی ب دهیان زانا و روشهنبیر و هوزانقان لی دەرچووینه و ئەم ب مافهکی وان ددانین دەمی سروشی هوزانهکی بو وان دهیته خوار و ب دهیان پهیقین جوان ب ریزه هوزانهکی ل بن زناری کیسته دقههین و پیشکیشی خه ملا وی گوندی جوان دکهن. ئها ل قیری پرسیارهک سەر ههلهدهت و دبیزیت کیسته چی یه؟. ههقالینو بهرسفا فی پرسیار ب چەند ریزهکا ناهیته دان و دیسان ب پینوسهکی وهستای ئەف پرسیاره دی مینیت بی بهرسفا! و نه ب تنی ب فی نقیسینا کیم دی وی دیروکا زهبلهح پیشکیشی ههوه کهین، بهلکی ئەقا دهیت نقیسین ب تنی دلوپهکه ژ ئوقیانوسهکی دیروکی بی خودان! دیسان نقیسەر و بسپورین دیروکی خو ل فی گوندی نهکریه خودان نزانم ژ بهر چ یان ژدی هندهک فلکین دی بین دیروکی تیدا هههه!؟

کیسته گوندهکی جوانه سەر ب ناحیا کانی ماسی و نیزیکی ۳۰کم یا ژدی دویره. ههلهت گوندی کهفن نهمایه بهلکی خه لکی گوندی ل ژیریا کیستا کهفن د ژین ل جههکی دبیزنی (گهرمکی). ناچی کیسته ژ کویتستان هاتیه، ئەفه ژدی ژ بار و دوخی کهش و ههوا دیار دبیت. دیسان ل زاخو ژدی کیستهک هیه، و بهحس ل سەر ناچی کیسته رهش دهیته کرن و هندهک نقیسەر پشتا خو پی گهرم دکهن. بهروقازیهک دناف بهرا پهیفا کیسته و گهرمکی دا ههیه. ماموستا (جمال بابان) د پرتوکا خو دا (أصول أسماو المذن والمواقع العراقیه) بهحس ل سەر ناچی کیسته نهکریه و وهکی ئەم دزانین کو ئەف پرتوکه ژیده ری سهرهکی یه بو شروقه کرنا ناچین جهه.

پشتی ئەم ب ری کهفتین بهرهف گوندی کیسته فه کاک (وحید کیسته بی) خو ماندی کر و ئەو ریک دگهل مه بری، پاشی ئەم ژ جادا قیری ب سهرکهفتین بو دەمی ۵ خولهکا ب پیا مروف دگههیه سەر گوندی کیسته. د ریفا گورستانهک ههیه کو دبیزنی (مناسبی)

ههبوو و دوو پهنجهرک تیدا ههبوون کو بشینوارهکی چوار لایی هاتبوونه دروستکرن، ئیک بوو لایی باشوری بو، ئەوا دی بو لایی روژ ههلاتی بوو و دنافا جهی گوتار خواندنا مزگهفتی بوو. دیسان لایی روژههلاتا مزگهفتی سی نیف بازنه (قوس) ههبوون، یان کو ئەم دشین بیژن کو شینواری دابهشکرنا سی لایی ل مزگهفتا کیسته دهر دکته. ئەفه ژ لایی بیناکاری فه. ل دور دیروکا مزگهفتا کیسته چەندین رایین جیاواز هههه، ژ وانا هندهک دزقرینهفه سهردهمی عباسی (۱۲۲_۶۵۶ک) و دبیزن کو ئەف مزگهفتی ل سەر وی دەمی هاتیه دروستکرن. ئەری ئەف رایه د جهی خودایه؟. رهنهگه چونکی ل سەر دەمی عهباسیا دهستههلات و مزگهفت و قوتابخانه ژیک جودا بونه. ئەفی چەندی ئەم ب دور نزانین کو ب زقریته سەر دەمی عهباسی، ل ئی بهریز (وهصفی مهلا ئەمین) بو مه راگههاند کو ل سەر ئیک ژ ستونین مزگهفتی ژمارا (۱۱۰ک) نقیسی بوو ئەف مزگهفتی (ب کهلهک خەزینین خو بین زانستی فه) ل ساللا ۱۹۷۶ کهفته ژیر TNT کرنی ژ لایی رژیمه چوبی فه (بلا بجیت ئەو رژیمه و ناچی وی ژدی

تربی غهریب) کو ژ چەند گورهکا پینک دهیت کو نه دویره گوری چەند فهقا بیت کو ل قوتابخانا کیسته دخاند و ب هەر ئەگهههکی بیت ل ویری هاتینه کوشتن و فهشارتن و خه لکی گوندی ب چاقهکی پیروز تهماشه ی وانا دکته.

مزگهفتا کیسته :

ئەف مزگهفته دکهفته دناف گوندی کیسته دا. ئەز دشیم بیژم ل نافهراستا گوندی یه و ب تنی شینوارین چەند دیوارهکا ژدی ماینه. ئەف مزگهفته ژ دوو نهوما پینک دهات، هەر چ نهومی خاری بو کو دهرگههی وی ژ لایی باشوری فه دهات و ل دور ئاخفتین ماموستا (رزگار کیستهی) کو دهرگههی وی ژ داری هاتبوو دروست کرن و ئەف نهومه بو کوگا کرنا تشتین مزگهفتی دهاته ب کار ئینان وهکی پیدفیت مزگهفتی لئ دهاتنه پاراستن....هتد. هەر چ نهومی دوویی بو کو بهشهکی وی دکهفته سەر نهومی ئیکی و بهشی دی دکهفته سەر عهردی ژ بهر دژواریا سروشتی و نه ریک و پیکیا عهردی. ئەف نهومه ب شینوارهکی ئیکسەر نه دکهفته سەر نهومی ئیکی و چ پهیسک دناف بهرا وانا نهبون. لایی روژههلاتی بههویهک تیدا

و دانا ئیجازیت زانایی. ههلبهت دوو جورین زانستا تیدا دهاتنه خواندن (زانستین ههگوهاستنی_العلوم النقلیه) و ئەف جورئ زانستا زانستین ئایینی نه و دیسان (زانستین هوشمهندی_العلوم العقلیه) و ئەف جورئ زانستا د نیایی نه. ئەو جورین زانستا دپیکهاتی بوون ژ (فقه وشریعه، فهرموده و تهفسیر، زمانئ فارسی و عهرهبی، نحو و صرف ،ئهدب....هتد).

وهلی) و دبیزژن ئەفی میری گهلهک گرنگی ب خاندن و نقیسینا دایه و چهند قوتابخانهبهک ل دهقهئ دهمهزراندی نه وهکی (کیسته و مایی وشهرانش و ربکی) و ئەفی میری هاریکاری ل سهر قوتابی و ماموستایا پیشکیش دکرن بو وئ چهندئ بشین بهردهوامیئ ب خاندنا خو بدن. دیسان هندهک وهصف دکن ب قوتابخانا دوویی پشتی قوتابخانا (قوبا) ل ئامیدیئ ژبو مهردمین زانستی

نهمینیت) و ههمی هیمایین مزگهفتی هاتنه تیک شیلان و ژناقچوون و ب تنئ چهند دلسوزهکا چهندن دهست نقیس ژئ پاراستی نه د پهیئین بهیت دا دئ بهحس ل سهر کهین. ژ بهر نیاسین قئ مزگهفتی (ئهنوهر مایی د پهرتوکا خودا الاکراد فی بهدینان بهحس ل سهر ئیبراهیم کیستهیی دکهت و دبیزیت خودانی شارهزایی بوو د بههرا پتر ژ زانستا وشروهکرنا پهیرهوین فقهی). دیسان ژ زانایین ب ناف و دنگ (مهلا ئەبو زید ،مهلا عبدا لحمید ،مهلا یوسف، مهلا عبدا لله.....هتد).

مهدرهسا کیسته:

دکهفیه ژیرییا مزگهفتی بو لاین باشورئ روژهلاتی ب چهند مترهکا ئەفا ژئ مایی ب تنئ شینوارین چوار ژوران. دههگههی قوتابخانی دکهفیه لایهنئ روژئاقایی د کولانهکی را دهات تا دهاته ناف قوتابخانی دا ژورا سهرهکی یان کو ژورا خواندنئ دکهفیه باکورئ روژئاقایی مهدرهسی ژورهکا لاکیشهیی بلنیا دیوارین وئ دناقبره (۱،۵م) ماینه و دههگههی ژورئ دکهفیه لایهنئ روژهلاتی و پههههکا وئ دکهفیه لایهنئ باشوری دریزامیا ژورئ (۷،۶م) و پانیا وئ (۲،۶م). بهرامبهر قئ ژورئ ژورا مهلاهی ههیه دیسان دوو ژورین دی هههه دکهفنه خاریا فان ژورا و ههوشهکا (curt yard) قهکری ههیه. دیسان وهسا دهیته گوتن کو ئەف قوتابخانه یا مهزن بوو گهلهک، لی مخابن چ تشتی وهسا ژئ نهمایه و ناف ب سولینا گههشتبوو مهدرهسی ب دویراتییا پتر ژ کیلو مترهکی ژ لایی کانیهکی ل نیزیگ تربی غهریب قه. ل دور دیروکا قئ قوتابخانی ب راستی بیر و بوچوونین حیواوز هههه. دعبد الله خورشید قادر د پهرتوکا خودا (بیناکاریا ئسلامی ل ئامیدیئ تا سهدا ههژدی زایی) دبیزیت: کو ئەف قوتابخانه دزقریته سهردهمی چهند بنهمالهکین عهباسی کو گهلهک حهزا قیربوون و زانینی ههبوو د وی سهردهمی دا، لی ئەف قوتابخانه ژناقچوو و پهرتوکخانا وئ کو کومهکا پهرتوکین گرنگ تیدابوون ئەو ژئ هاتنه ژناقبرن و چ ژئ نهما. دیسان رایهکا دی ههیه کو باهرا پتر ژ نقیسهرا پشتا خو پی گهرم دکن دزقرینهقه بو میری میرگهها بهدینان (میر حهسنی بادینی ۱۴۷۰_۱۵۲۴ز) بابی میر(حسین

بو زیره فانی کرنی رهنه جهی هاتن و چونوا سهرکردا و لهشکری بیت ژ بو کهلا بیامی. دیسان شینوارین فی پری نه وهکی شینوارین چ پری دی یه ل دهقهری وهکی (پرا دهلال و پرا کهلیا و پرا بلبل) کو میرگه ها بهدینان ئاقا کرینه و ئه فا ژئ مایی یا بهرف نه مان و خرابیی فه دچیت و کهسی تا ئه قروکه خو ل فان شینوارا نه کرینه خودان و ههمی پیکفه بی بهرف نه مانئ فه دچن و ئه فه ژئ دی دبروکه کا مزن ژ دهست مه دت!!

زیدهر:

- ۱_ عبد الله خورشید قادر: بیناکاریا ئسلامی ل نامیدی تا سهدا هه ژدی زاینی، نامه کا دکتورایی یا نه به لاف کری، هه ولیر، ۲۰۰۸.
- ۲_ کامیران عبدالصمد احمد دوسکی: بهدینان لدوماهیا سهر دهمی عوسمانی ۱۸۷۶_۱۹۱۴، هه ولیر، ۲۰۰۷.
- ۳_ انور مایی: الاکراد فی بهدینان، چاپا دووی، دهوک، ۱۹۹۹.
- ۴_ چهند دیدارین جودا جودا دگهل بهریزان (رزگار کیستهی، موسی کیستهی، محمد سلیم کیستهی، محمد عبدالله نامیدی، وحید کیستهی، وصفی مه لا ئه مین، ماجد کیستهی).

دبیژنی خزینه ئه و ژئ دوو ژورن کو دبهری را هاتینه کولان و بانئ وان ب بهرین پهجن هاتیه دروستکرن و ئاخ ل سهر هاتیه دانان، دیسان چه ندین جهین گریدایی ب ئایینی فه هه نه ژ وانا خلوا (فهق خدری) کو جهی په رستنی و ئایینداری بی بوویه.

ژ لایه کی دیفه پره کا مزن و سهیر ل باشوری روژ ئاقا کیسته هه یه کو دبیژنی (پرا بیامی) هه لهت ئه ف پره ژ سئ دنگا (ستونا) پیک هاتیه و خه لکی گوندی دبیژنی (کوچی بیامی) و ستونی وئ یئ دناف ئاقی دا ب باشی مایه وهکی لوله کی یه ب بهری ریک و پیک دگهل کسلئ دا هاتیه دروستکرن. دیسان هندهک بهرین زه بله ل ستونی وئ یئ باکوری مایه کو ب قه باره کی گه لهک مه زنن. دبروکا فی پری نه یازانی یه و چ فه کولینین دروست ل سهر نه هاتینه کرن. دیسان دهیته گوتن کو ئه ف پره ژ نافی وئ دیاره بو گه هاندنا په یامی بوویه راسته د کاری خودا لی نه ژ نافی وئ چ بنه کولین زانستی بو نینن، به لکو هاتیه ب کارئینان بو پیکفه گریدانا کیسته دگهل که لا بیامی و نزاری بیامی. بو سه لماندنا فی چهن دی هه بوونا کومه کا دوبرگه ها ل دهو ربه رین پری

هه روکی مه بهسکری کول سالا ۱۹۷۶ ئه ف جهه هاته TNT کرن ژ لایی رژیما چویی و تیدا گه لهک ژ ئه نتیکین دیروکی و ئایینی و زانستی هاتنه ژ ناقبرن ئه فه ژئ بیرا مه ل هولاکوی دئینیت دهمی په رتوکخانا به غدا دناف ئاقا دجله دا بهردای و رهنگی روپاری شین بووی. مام (محمد سلیم کیستهی) خه لکی گوندی یه ب دلسوزیا خو چهند په رتوکهک ژ بهرمایین فی قوتابخانی پاراستی نه. ب راستی جهی ریزگرتنی یه ژ وان په رتوکان (نوبارا بچوکان یا ئه حمه دی خانئ ب دهست نفیسی، قورئانا پیروز ب دهست نفیسی و شروه کرنا قورئانا پیروز ب شیوازی شعر ئه فه ژئ یا ب دهست نفیسیه کو دزقریته فه بو مه لا ئه بو زید ل سالا ۱۲۳۰ک و گولستانا سه عدی شیرازی و هه روکی مام محمد سلیم دبیژیت کو په رتوکا (ئهنوار و ئبن جهه ر) کو دوو په رتوکین گرنگن بو شروه کرنا قورئانا پیروز کو ژئ وان ژ ۵۰۰ سالا دبووری هاتنه سوتن و ژ ناقبرن و دیسان چه ندین په رتوکین گرنگ دناف مالا فی دلسوزی دا د پاراستینه و نفیسه رین تاییه تمه مند دشین چه ندین فه کولینا ل سهر فان په رتوکا (دهست نفیسا) ئه نجام بدهن و چه ندهک ژ دیروکا فی قوتابخانا زانستی بهیته زانین. ژ لایه کی دیفه (وصفی مه لا ئه مین) ژئ چه ندین په رتوکین فی جوری ل دهف خو پاراستینه ژ وانا (الفیه ابن مالک) بو شروه کرنا (نحو و صرف) و چه ندین په رتوکین دی کو ژئ وان ژ ۱۰۰ سالا دبووریت ئه فه ژئ نیشانا دلسوزی یه. دیسان ل خاریا قوتابخانا کیسته بو لایی باشوری گورستانا کیسته هه یه کو گورستانه کا مزن و که قناره ل قبری دوو گورین که فن هه نه کو بین هه ر ئیک ژ (ئسماعیل ماحمودی و کوری وی نه) ل سهر کیلیا وانا روژ ئاقایی چهند نفیسیه که هه نه بهس ل سهر ناف و کوشتنا وی دهیته کرن ل سالا ۱۲۳۰ک و کیلیا وی یا روژه لاتی چه ندین هیمما هه نه ژ وانا هیمایی خه نجه ره کی یه ل دور پیزانینا کو ئه ف هه ردوو گوره دزقرنه فه بو کوچه رین زیدکا و ل شه ره کی هاتینه کوشتن ل جهه کی ب نافی (خاری سمانیلی) و خه لکی گه لهک ستران و ئه فسانه پیقه فه هاندنه. دیسان گوری (یعقوب گرافی) ژئ ل فی مزاری یه. دیسان دوو ژورین دی هه نه کو